

Tatranské lesy pustošila víchrica

Škody spôsobené silným vetrom patria spolu s intenzívnymi zrážkami k najničivejším prejavom počasia na našom území. Vo všeobecnosti rastie výskyt silných vetrov s nadmorskou výškou, preto sú najčastejšie vo vrcholových a hrebeňových polohách hôr. Tak to bolo aj v prípade novembrovej víchrice, ktorá sa prehnala Európou a spustošila rozsiahlu oblasť Vysokých Tatier. 19. novembra 2004 v popoludňajších hodinách veľmi silný severozápadný vietor zmenil tatranskú krajinu doslova na nepoznanie. Pás 40 – 110-ročného lesa široký 2,5 – 5 km a dlhý takmer 50 km od Podbanského po Tatranskú Lomnicu je prakticky úplne zničený. Väčšina stromov v tejto oblasti padla alebo bola zničená, odhady hovoria o 12 – 14 000 ha poškodenej oblasti, čo predstavuje približne 1,5 až 3 mil. m³ dreva. Zničený les tvorili prevažne umelo vysadené smrekové monokultúry (85 % zastúpenie smreka + jedľa a smrekovec) v nižšie položenej časti národného parku, ktoré boli založené po veľkej kalamite v 30. rokoch minulého storočia. Len málo stromov, resp. menších skupiniek bolo zničených v lesoch vo vyšších častiach národného parku, ktoré predstavujú väčšími prírodné typy s vyššou diverzitou a štruktúrou (nová jadrová zóna). Veľké ekonomické škody vznikli aj na budovách, hoteloch a infraštruktúre. Víchrica neobišla ani ďalšie národné parky a chránené krajinné oblasti Slovenska (Nízke Tatry, Oravu, Muránsku planinu a ďalšie). Priemerná rýchlosť vetra sa pohybovala v rozmedzí 90 - 115 km.h⁻¹, v nárazoch dosahovala vyše 140 km.h⁻¹ a na vrcholoch hôr cez 170 km.h⁻¹. Táto katastrofa spôsobila ekonomické škody súkromní-

kom aj verejnému sektoru. Bude dôležité analyzovať jej dôsledky na prírodu (habitaty a jednotlivé rastlinné a živočíšne druhy), ako aj na krajinu a jej charakteristické scenérie. Napohľad to pripomína situáciu spred viac ako 50 rokov, keď bola v Tatrách ešte veľmi malá lesná pokrývka.

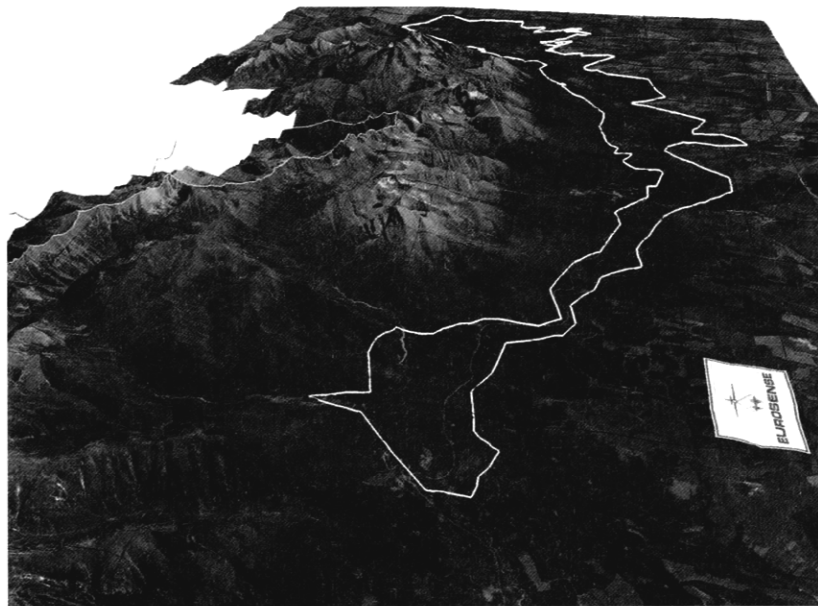
Mnohí označili túto udalosť za ekologickú katastrofu storočia, niektorí ju pokladajú za logický dôsledok dlhoročného lesníckeho experimentovania a ťažby v TANAP-e. Vládou ustanovený výbor pre obnovu a rozvoj Tatier otvoril diskusiu o zmene charakteru národného parku a využití tejto udalosti na investíciu do rozvoja cestovného ruchu.

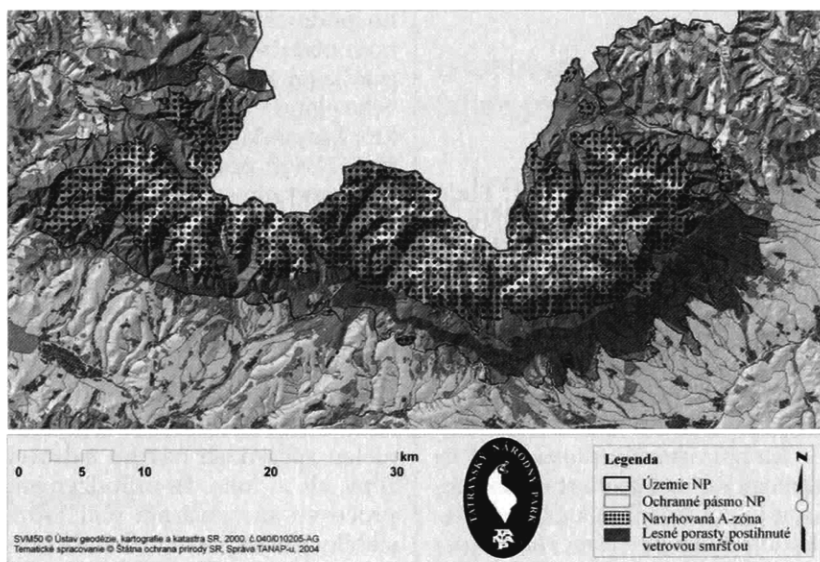
Kalamita postihla lesy v kategórii ochranných lesov a lesov osobitného určenia, ktoré boli obhospodarované podľa platného lesného

hospodárskeho plánu. V poslednom období Správa TANAP-u pripravila návrh nového manažmentového plánu vrátane návrhu zonácie, ktorý je oveľa realnejší než existujúci. Návrh novej zonácie vylúčil z jadrovej zóny umelo vysadený les zo začiatku minulého storočia. Víchrica spustošila dosť veľkú časť starej jadrovej zóny, a len veľmi málo zasiahla novú. Práve skutočnosť, že v tejto zóne bolo poškodených len asi 2 % porastov a absolútna väčšina poškodenia sa dotkla zóny C a časti zóny B, je dôkazom nielen správnosti návrhu jadrovej zóny, ale aj toho, že prirodzenými procesmi sa vytvárajú podstatne stabilnejšie lesy, ako to dokáže urobiť človek.

Existuje veľa príkladov, informácií a skúseností s podobnými katastrofami zo zahraničia (projekt s názvom STODAFOR). Napríklad r. 1999 postihla veterná smršť Francúzsko a zničila 140 mil. m³ dreva, Nemecko (38 mil. m³) a Švajčiarsko (12 - 15 mil. m³), pričom z hľadiska ekológie ide o veľmi dôležité procesy vedúce k dynamike prirodzeného

Digitálny model terénu zasiahnutej oblasti

Mapka rozsahu poškodenia

lesa, ktorý je odolnejší voči extrémnym klimatickým javom.

Po prírodnej katastrofe vo Francúzsku r. 1999 vydali ochranárske organizácie v spolupráci s vlastníkmi a manažérmi lesov tzv. Chartu spolupráce na obnovu lesov, ktorá bola založená nielen na snahe obnoviť (trvalo) udržateľne produkciu drevnej hmoty, ale zabezpečiť aj jeho rekreačné využívanie a ochranu biodiverzity. Jedným z najdôležitejších poznatkov zo zahraničia je skutočnosť, že manažéri, ktorí musia v takejto situácii urobiť zásadné rozhodnutia, musia k nim pristupovať s chladnou hlavou a nesmú sa unáhliť. Keďže Tatry sú aj územím európskeho významu (z hľadiska NATURA 2000 bolo poškodených asi 8 % územia) treba upozorniť najmä na škody na biotopoch veľkých šeliem. Na príprave projektu revitalizácie postihnutých oblastí už pracuje skupina odborníkov zriadená so súhlasom Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva pôdohospodárstva SR. Návrh projektu revitalizácie lesov postihnutých veternou smršťou vychádza z predpokladu

schválenia navrhutej zonácie územia národného parku. Zóna A, ktorá bola zasiahnutá len na výmere 500 ha, sa navrhuje ponechať bez zásahu. V zóne B na výmere ca 1 700 ha sa navrhuje maximálne uplatňovať šetrné metódy približovania drevnej hmoty a v zóne C

(8 100 ha) uplatniť optimálne technológie ťažby a spracovania drevnej hmoty v priaznivom klimatickom období. Ostatné územia (intravilány a infraštruktúru), ako aj ochranné pásmo (ca 550 ha) sa navrhujú spracovať bez obmedzenia.

Už niekoľko rokov upozorňujú ochranári na neekologické hospodárenie v našich lesoch, ako aj na rozpor medzi legislatívou ochrany prírody a lesného hospodárstva. Tatry sú už desastrofiu modelovým príkladom územia so stretom záujmov cestovného ruchu, ekonomického a sociálneho rozvoja a ochrany prírody. Pre ich budúci osud je podstatné, aby sme dokázali zabezpečiť fungovanie prírodných procesov, ktoré sú nevyhnutným predpokladom zachovania prírody.

Na rokovanie vlády SR bol predložený materiál *Hodnotenie súčasného stavu riešenia kalamitnej situácie v lesných ekosystémoch SR a návrh opatrení na riešenie ďalšieho postupu odstraňovania následkov kalamity.*

Juraj Švajda

Podrobnejšie informácie možno nájsť na www.tanap.org/kalamita

Horný Smokovec 3. decembra 2004

